

*Корносенко О. К.,
Зайцева Ю. В.,
Донець О. В.,*

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ МАГІСТРАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Головні цілі наукової-дослідної та інноваційної діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка обґрунтовано в «Положенні про організацію наукової та науково-технічної діяльності», у зокрема визначено:

- досягти конкурентоспроможних наукових і науково-прикладних результатів;
- застосовувати добуті наукові, науково-технічні знання під час підготовки фахівців із вищою освітою;
- сформувати сучасний науковий кадровий потенціал із тим, щоб забезпечити розробку та впровадження інноваційних наукових розробок;
- організувати фундаментальні, прикладні дослідження й розробки для отримання нових знань, створення та реалізації нових конкурентоздатних технологій, техніки й матеріалів;
- установлювати різні форми наукової співпраці (з-поміж них міжнародної) із вищими навчальними закладами, установами й організаціями, що не входять до системи вищої освіти, для розв'язання складних наукових проблем, упровадження результатів наукових досліджень і розробок [3].

Досягнення поставлених цілей передбачає виконання кваліфікаційних магістерських робіт за фахом. При цьому важливим є формування академічної етики та поваги до інтелектуальних надбань, що має сприяти впровадженню практики належного цитування через визначення поняття та форм плагіату, методів запобігання його поширенню, процедури розгляду та фіксування фактів плагіату.

Під академічною доброчесністю розуміємо сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього

процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право;
- надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти [2].

З метою виявлення рівня та характеру плагіату при виконанні кваліфікаційних магістерських робіт магістрантів педагогічних спеціальностей нами використано антиплагіатну інтернет-систему StrikePlagiarism.com, як онлайн інструмент, створений для перевірки текстових документів. StrikePlagiarism.com дозволяє перевірити завантажені магістерські роботи з врахуванням таких баз:

- внутрішня база даних ПНПУ імені В. Г. Короленка;
- бази даних документів інших ЗВО;
- всесвітній веб ресурс.

Антиплагіатна інтернет-система StrikePlagiarism.com — це інструмент, який дозволяє перевіряти оригінальність аналізованого документа. Метою системи не є ствердження чи був проаналізований документ написаний самостійно, а достачання матеріалів, які допоможуть користувачу прийняти таке рішення. Таким чином, звіт подібності завжди має бути додатково проаналізований компетентною особою. Зокрема, не варто оцінювати документ лише на підставі відсоткових ставок коефіцієнта подібності. Необхідно перевірити зміст документа, з'ясувати чи правильно сформульовано зазначені цитування та чи вірно вказане джерело їх запозичення в бібліографії [1].

Таблиця 1.

**Результати перевірки магістерських кваліфікаційних робіт за
Антиплагиатною інтернет-системою StrikePlagiarism.com**

(стадія попереднього захисту)

Назва спеціальності	Загальна кількість робіт	Коефіцієнт подібності № 1 більше 50 %	Коефіцієнт подібності № 2 більше 5 % (кількість робіт)	Допуск до захисту, %
012 Дошкільна освіта	5	2	0	80 %
013 Початкова освіта	4	2	0	50 %
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	4	1	0	100 %
014.02 Середня освіта (Мова і література)	8	3	0	80%
014.03 Середня освіта (Історія)	5	1	1	100 %
014.06 Середня освіта (Хімія)	4	2	1	75 %
014.05 Середня освіта (Біологія)	3	2	1	67 %
014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)	5	2	0	80 %
014.04 Середня освіта (Математика)	9	4	0	78 %
014.08 Середня освіта (Фізика)	6	2	0	17 %
014.011 Середня освіта (Фізична культура)	19	6	3	74 %
014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	5	2	1	80 %
014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)	5	2	1	60 %
014 Середня освіта (Географія)	6	2	1	83 %

Коефіцієнт подібності № 1 — це значення (виражене у відсотках), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 5 слів. Перевищення встановленого значення в коефіцієнті подібності № 1 означає надмірне використання запозичень. Ліміт значення коефіцієнта подібності № 1 рекомендований StrikePlagiarism.com — це 50 %.

Коефіцієнт подібності № 2 — це значення (виражене в відсотках), яке визначає рівень запозичень, знайдених в певних джерелах, що складається як мінімум з 25 слів.

Перевищення встановленого значення коефіцієнта подібності № 2, є достовірним сигналом про виявлення неприйнятних запозичень в документі. Ідентичні фрази, що складаються з 25 слів, в загальній мові не зустрічаються, їх наявність в документі є переконливим доказом запозичення. Наявність запозичень вимагає проведення додаткової перевірки з боку уповноваженої особи (координатора або наукового керівника), так як це може бути фактом запису авторського контенту (наприклад правильність маркування цитати). Ліміт значення коефіцієнта подібності № 2 рекомендований StrikePlagiarism.com — це 5 % [1;5].

Загалом нами було проаналізовано 100 магістерських кваліфікаційних робіт студентів педагогічних спеціальностей. Проведений аналіз відбувався на стадії попереднього захисту кваліфікаційної роботи, що давало можливість магістрантам та їх керівникам внести необхідні поправки в структуру та зміст роботи, виявити характер плагіату та запозичення.

За результатами дослідження коефіцієнт подібності № 2 більше 5 % був виявлений у 9 роботах, що становить 9 % всіх досліджених магістерських робіт. Коефіцієнт подібності № 1 більше 50 % на стадії попереднього захисту виявлено у 35 роботах, що становить 35 % проаналізованих досліджень. Додаткова перевірка цих робіт науковими керівниками дозволила дещо знизити цей відсоток, що пояснюється аналізом оформлення цитувань, встановленням відповідних посилань у тексті. У деяких роботах (014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика), 014.08

Середня освіта (Фізика)) з'ясовано, що в тексті міститься певна кількість словосполучень запозичених з професійної мови або загального використання, що не трактується як плагіат (наприклад, педагогічна освіта, професійна підготовка, організація науково-дослідної діяльності тощо).

Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» передбачає класифікацію 4 груп унікальності роботи:

- високий рівень унікальності, робота допускається до захисту або (та) опублікування (80 – 100 %),
- достатній рівень унікальності, робота потребує доопрацювання та повторної перевірки (70 – 79 %),
- середній рівень унікальності, робота потребує значного опрацювання та повторної перевірки (51 – 69 %),
- низький рівень унікальності, робота відхиляється без права подальшого розгляду (50 % і нижче).

Результати дослідження магістерських робіт та їх розподіл за групами унікальності представлено на рис. 1.

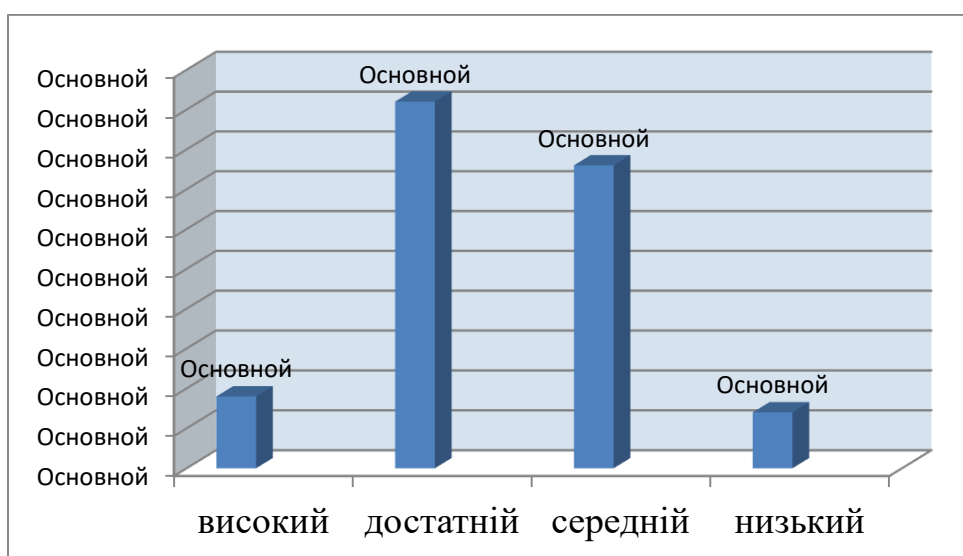

Рис. 1. Розподіл магістерських робіт за рівнями унікальності тексту

Таким чином, більшість магістерських робіт (46, що становить 46 %) мають достатній рівень унікальності з обов'язковим доопрацюванням на стадії попереднього захисту. Високий рівень унікальності виявлено лише у 9 роботах, що становить 9 %. Це переважно роботи експериментального характеру таких спеціальностей як 014.06 Середня освіта (Хімія), 014.05 Середня освіта (Біологія), 014.04 Середня освіта (Математика) та 014.08 Середня освіта (Фізика). Вважаємо за необхідне зазначити, що ступінь оригінальності роботи часто визначається власне вибором теми та формуванням структури (змісту) дослідження, тобто значна відповідальність покладається на наукового керівника та випускову кафедру. Низький рівень унікальності магістерських робіт з необхідністю повної переробки роботи було виявлено у 7 магістрантів, що становить 7 %. Це переважно випускники спеціальності 014.011 Середня освіта (Фізична культура), рівень готовності робіт на період попереднього захисту був дуже низьким. Середній рівень унікальності робіт зафіксований у 38 магістрантів, що становить 38 %, їх розподіл за спеціальностями приблизно однаковий.

Робота експертної групи з досконалого аналізу магістерських робіт, які мають низький рівень унікальності тексту дозволив виявити такі види плагіату:

- копіювання та оприлюднення виконаної іншим автором роботи як своєї без належних посилань, або з невідповідними посиланнями (близько 120 зафіксованих випадків);
- дослівне копіювання фрагментів тексту (від фрази до набору речень) авторської роботи у свою без належного оформлення цитування — (близько 70 випадків);
- внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів у них тощо) без належного оформлення цитування (понад 100 випадків);
- переказ своїми словами чужих думок, ідей або тексту (близько 30 випадків);

- компіляція — створення значного масиву тексту без поглибленого вивчення проблеми шляхом копіювання тексту з джерел без внесення в нього правок (понад 80 випадків).

Виділення зазначених варіантів плагіату є досить умовним, оскільки передбачає елемент суб'єктивізму з боку фахівців різних спеціальностей, утім це дає важливу інформацію щодо оптимізації академічної доброчесності наукової роботи магістрантів.

Проведене дослідження законодавчої бази запобігання плагіату, аналіз стану виконання магістерських робіт дозволило сформулювати такі рекомендації:

1. Ознайомлення студентів із законодавчими основами академічної доброчесності, Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» тощо у ході вивчення дисциплін «Організація наукових досліджень», «Основи науково-дослідної діяльності» та інших.

2. Формування, видання та розповсюдження методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення посилань на використані у письмових роботах матеріали [4].

3. Інформування магістрантів з рекомендованими показниками оригінальності тексту письмових робіт та відповідальністю у разі виявлення факту академічного плагіату.

4. Підвищення оригінальності тексту роботи на стадії вибору теми дослідження.

5. При плануванні магістерської роботи для запобігання дублювання тематики роботи, виявлення чітких ознак наявності наукової новизни та практичного значення роботи слід проводити обговорення матеріалів на засіданні кафедри.

6. Раціональне планування структури дослідження та плану роботи, яке спрямовується на посилення експериментальної частини та власних висновків та рекомендацій магістранта.

7. Формування навичок цитування, оформлення списку літературних джерел, використання словосполучень запозичених з професійної мови або словосполучень загального вжитку.

Отже, упровадження принципів академічної доброчесності у систему підготовки магістрів у педагогічному закладі вищої освіти є пріоритетом в підвищенні якості вищої освіти та репутації університету, визнання дипломів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників. Важливим складником професійної підготовки магістрів має стати навчання з урахуванням принципів академічної доброчесності та запобігання явищ плагіату. При цьому пріоритетом має стати узагальнення та адаптація європейського досвіду.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Довідники користувача антиплагіатної інтернет-системи StrikePlagiarism.com [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.nure.ua/storage/app/media/Docs_rul/plag/plag_user_manual.pdf, <http://aphd.ua/shcho-take-akademichna-dobrochesnist/>.

2. Положення про організацію наукової та науково-технічної діяльності у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pnpu.edu.ua/ua/normativnidok.php>.

3. Положення «Про запобігання та виявлення академічного плагіату у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/12gxtHTEpD0p8C1OeUFoEedndUoFn1dP9/view>.

Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат : інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова, Я. Є. Сошинська; Українська бібліотечна асоціація. — Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) — 36 с.